

Gregor Podlogar *Pogled od zunaj*

Hanif Kureishi: BUDA IZ PREDMESTJA

Prevedel Miha Avanzo; spremna beseda Zdravko Duša
Cankarjeva založba, Ljubljana 1999 (Zbirka XX. stoletje)

Na začetku 20. stoletja je angleški pisatelj Rudyard Kipling napisal prvi veliki roman o temni lisi otoškega Imperija z naslovom *Kim*. Eksotična pripoved o kolonialni Indiji, ki je belemu človeku pomenila zibelko pravljič in razkošje nerazumskega. Nekaj desetletij potem, ko se je otoški Imperij že zrušil in sta Indija in (vzhodni in zahodni) Pakistan postala samostojni državi, se je zgodil selitven preobrat. Indijci so začeli množično prihajati na Zahod. Imperij je v zameno kolonialističnim ranam Indijcem in Pakistancem podaril državljanstva in jim omogočil življenje na Otoku. Med selitvama *belib* in *temnopoltib* pa je bila ena bistvena razlika: Indijci so bili v drugačnem socialnem, družbenem in zgodovinskem položaju. Namreč v Britanijo so prišli iskat delo in zaslužek, nikakor pa niso prišli na osvajalski pohod.

Kmalu so se pojavili prvi rodovi priseljencev, ki niso imeli z državo, v kateri so bili rojeni njihovi predniki, ničesar skupnega, razen barve kože, seveda. Zato so priseljenci v *Kraljestvu pristranskosti* vedno ostali priseljenci, ne glede na to, ali so se rodili na Otoku ali ne, ne glede na to, ali so odraščali ob isti glasbi, istih drogah, hodili v isto šolo, dihali isti zrak. Ne glede na to! Barva kože je bila znamenje drugačnosti, kljub premišljevanju junakov: »*Če torej želim svoji osebnosti dodati tudi košček indijske preteklosti, si jo moram pač na novo ustvariti.*«

V tem kontekstu se strinjam s Salmanom Rushdijem, ki je neke

omenil, da ne obstaja literatura britanske zveze držav. Gre za različno literaturo, predvsem po pogledu na svet in doživljanju resničnosti. Vsakdo je označen z barvo kože ne glede na to, kje živi. In tako tudi drži, da je vsako pisanje politično pisanje, boj za (ohlapno) identiteto, angažma in upor.

Leta 1990 je v Britaniji izšel roman o priseljencih in njihovih socialnih težavah z naslovom *Buda iz predmestja* (*The Buddha of Suburbia*). Napisal ge je v Kentu rojeni pisatelj, scenarist in esejist Hanif Kureishi. Uspeh je bil neizbežen, saj je bilo njegovo ime že vpisano v orbito mednarodne umetniške slave. Leta 1984 je Kureishi posnel film *Moja lepa pralnica* (*My beautiful Laundrette*), ki je bil nominiran za oskarja za najboljši scenarij. Drugi scenariji za filme, kot sta na primer *Sammy in Rosie se povaljata ali London me ubija*, so prav tako obarvani s socialno tematiko in pomenijo opozicijo tistim filmom, ki jih je v osemdesetih in devetdesetih snemala gonilna nacionalna britanska kinematografija z Emmo Thomson na čelu. *Buda iz predmestja* je bil Kureishijev pripovedni prvenec, nagrajen z Whitbreadovo nagrado za najboljši prvenec leta 1990 in številnimi laskavimi kritikami. BBC je leta 1993 odkupil pravice in po romanu posnel nadaljevanko v štirih delih, ki smo jo lahko videli tudi pri nas na malih zaslonih. Po *Budi iz predmestja* so izšla še dela: *Črni album* (*The Black Album*), zbirka kratkih zgodb *Ljubezen v tožnem času* (*Love in a Blue Time*) in zadnji, kratki roman *Intima* (*Intimacy*).

Zadnje delo je nekoliko drugačno od Kureishijevega dosedanjega pripovednega opusa, saj je ta predvsem govoril o priseljencih, drogah, socialnih vprašanjih, pop kulturi itd. S tovrstno vsebino je Kureishi vsekakor inovativen in svež, poln neobremenjenih literarnih domislic, začinjenih s prijetnim humorjem. Kureishi v *Intimi* ni dosti drugačen, je zgolj bolj oseben – kot pove že naslov dela –, bolj razmišljujoč in poglobljen. V tem romanu raziskuje čustvena stanja moškega v srednjih letih, ki zapušča ženo in se seli k ljubici.

Če bi se moral odločati, kateri Kureishijev roman bi najraje vzel na samotni otok, bi gotovo vzel *Budo iz predmestja*. Zato, ker je ta

izmed vseh Kureishijevih romanov najbolj iskren, in zato, ker povzema vse teme, ki jih je pisatelj kasneje razpredal v svojem pripovednem opusu, tudi *Intimo* na neki način.

Delo *Buda iz predmestja*, ki je bilo prvotno natisnjeno kot kratka zgodba, kasneje pa je iz nje nastal roman, je kompleksna pripoved o ljudeh iz južnega dela Londona v burnih sedemdesetih letih. Osrednja zgodba o očetu Haroonu in sinu Karimu se prepleta skozi manjše zgodbe, ki roman razvejajo in mu dajejo kozmopolitsko naravo. Prek lika očeta, lokalnega Bude, ki prijateljem in znancem prodaja duhovnost stare Indije, Kureishi analizira probleme priseljenstva, raziskuje značilnosti družbenih razredov in vzpostavlja kritiko družbe, predvsem njeno duhovno izpraznjenost. Prek lika sina, izgubljenega mladeniča, ki išče identiteto v labirintu sodobne družbe, sta predstavljena stvarnost sedemdesetih in življenje mladih v tem času: pop kultura (ki jo označuje predvsem rockovska glasba), liberalni odnos do spolnosti, droge, različni politični aktivizmi, komune itn. Prek obeh likov se zrcalijo problemi priseljencev. Tako oče kot sin se razlikujeta od sonarodnjakov po tem, da nista zavezana tradiciji tako, da bi jo prezirala, nasprotno, Haroon jo močno spoštuje. Še več, v njej vidi tisto, kar manjka sodobni družbi: »*In da je družba, ki ste jo ustvarili na Zahodu, najbogatejša družba v zgodovini človeštva. Imate denar, ja, in imate korita za pomivanje posode. Obvladujete naravo in Tretji svet. Obvladujete pravzaprav vse. In neverjetno ste razvili znanost. Imate bombe, da se lahko počutite varne. A vendar vam nekaj manjka.*« Manjka namreč duša.

Čeprav je roman napisan s prvoosebim pripovedovalcem Karimom, je lik Haroona tisti, ki razkriva celotno paleto nastavkov zgodbe romana. Že prvi zaplet, ko Haroon skupaj s sinom Karimom zapusti ženo in mlajšega sina Allieja, izpostavlja dvojnost zgodbe: na eni osebna plat, ki opisuje samopotrditev in krivdo očeta, na drugi strani pa želja po družbeni uveljavitvi, ki jo pooseblja njegova ljubica in kasneje, kot se izkaže na koncu romana, druga žena, belopolta Eva. Poudarek na beli polti ni odveč, saj le-ta brez dvoma

pomeni tisto zagotovilo, ki priseljenca sploh lahko katapultira v višji družbeni razred in mu tako omogoči tudi večjo uveljavitev. Čeprav je pri Haroonu pomembnejše to, da Eva pomeni zavetišče in poligon za sprostitev njegovih razglabljanj. Eva je, v nasprotju z ženo, izobražena in ambiciozna.

Kureishi je dal večji poudarek drugi plati in se prek te zgodbe lotil britanskih družbenih razredov in znotraj teh analize odnosov, ki pri tem nastajajo. Drugi del romana, ki nosi naslov *V mestu*, je simbol nekakšnega napredovanja v družbi. Haroon in Eva zapustita predmestje in tako za seboj pustita tudi prijatelje in znance. Gre za nekakšno družbeno logiko napredka: ko si v mestu, se družiš z drugimi ljudmi, drugače se oblačiš, drugače govoriš, drugače se obnašaš. Skratka, v mestu je drug svet z drugimi pravili in drugimi ljudmi. Navsezadnje, ko si v mestu, ko mestu pripadaš, zapustiš označenost z barvo kože, kolikor to sploh lahko storiš.

Zgodba z indijskim muslimanom Anwarjem pomeni drugo plat kovanca. Anwar posebja tisti sloj priseljencev, ki verjame v tradicionalne vrednote le toliko, kolikor jih vidijo drugi. Svoji hčeri Jamili po vzoru prednikov priskrbi moža Changeza iz Bombaja. Pod pritiskom očeta Jamila, katere miselni svet je podoben Karimovemu, pohabljenega Changeza sicer vzame za moža, vendar to ostane zgolj na papirju.

Changezov lik v romanu je pomemben. Karim po srečnem naključju in s pomočjo očetove ljubice Eve dobi vlogo v nepomembni igri. Ta ga privede do druge, pomembnejše igre s pomembnim in znanim režiserjem Pykom. Vloga, ki naj bi jo upodobil, je vloga priseljenca. Ker je vsak igralec prepuščen, da izbere svoj lik, se Karim odloči, kljub moralnemu mačku in prvemu spodletelemu poskusu, za upodobitev lika Changeza.

V tej upodobitvi lika se zgodi ključni del romana. Karim sebe kot priseljenca pogleda od zunaj: stopi iz sebe in se ugleda v drugačni poziciji, ki je, na sledi graditve vloge v gledališču, podobna poziciji belca. Kureishi je gledališče izbral namerno. Gledališče je namreč tisti živi medij, ki najbolj neposredno govori o življenju

posameznikove vpetosti v družbo. Vendar Kureishi gre še dalje in zgodbo privede do katarzičnih razsežnosti. Ob gledališki predstavi se Karim zaplete v ljubezensko zgodbo s soigralko Eleanor. Kljub strastni ljubezni se na nekem gostovanju izkaže, da je bila ta ljubezen načrtovana, da je, tako kot scenarij gledališke predstave, nastala pod taktirko Pykove dobro premišljene zgodbe. Na tem eksistenčnem robu glavnega (anti)junaka Karima ni prostora za nikogar več. Karimu ne preostane nič drugega kot srečanje s samim seboj. Šele na tem mestu pa ugotovi, da je najvišja oblika svobode v razpoložljivosti. Kureishijevo pisanje se tukaj ne razlije v čustvene ali sentimentalne razmisleke o bistvu življenja, o smrti ali čem podobnem, ampak se komorno sprosti na začetek. Karim se namreč kot moralno in eksistenčno prečiščen priseljensec odloči, da se vrne nazaj v svojo kulturo in svoje okolje, ki mu daje vsebino. S tem pisatelj roman razpne čez dva pomembna razmisleka o priseljencih. Na eni strani sprejeti tisto, kar je in kakor je, na drugi strani pa se ravno s tem »tako pač je« pojavi drugačnost kot posebnost. To je pravilen in nevsiljiv odgovor na pogled od zunaj.

Največja kakovost dela *Buda iz predmestja* in tudi preostalega Kureishijevega opusa je, da ni moralistično v pomenu pridigarstva. Čeprav njegovo pisanje raste iz nemoči in jeze, ki prikrito spominja na kakšno pankovsko glasbo, je v osnovi še vedno realistično. In to zato, ker sta v ospredju vedno neposredno spoznanje in logika »tako pač je«. Toliko je Kureishi posnemovalec dogajanja in toliko bo *Buda iz predmestja* ostal. Če ne drugega kot izredno berljiv in zanimiv dokument časa.